

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele 18. juuni 2009. aasta direktiivi 2009/52/EÜ (millega sätestatakse ebaseaduslikult riigis viibivate kolmandate riikide kodanike tööandjatele kohaldatavate karistuste ja meetmete miinimumnõuded) kohaldamise kohta“

(COM(2021) 592 final)

(2022/C 290/14)

Raportöör: **Carlos Manuel TRINDADE**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 1.12.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav seksioon	tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	7.3.2022
Vastuvõtmine täiskogus	23.3.2022
Täiskogu istungjärk nr	568
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	129/1/3

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee jagab komisjoni tehtud analüüsi, eriti selles esitatud seisukohta, et „ELis viibimise luba mitteomavate inimeste ebaseaduslik töötamine [—] [on] kahjulik majanduslikust vaatenurgast, kuna see põhjustab kahju riigi rahandusele, vähendades laekuvaid makse ja sotsiaalkindlustusmaksid, viib palkade langemise ja töötingimuste halvenemiseni ning tekitab ebaausat konkurentsi“, mis on kahjulik enamikule seadust austavatele ettevõtjatele. „Ebaseadusliku töötamise tõttu seisavad rändajad silmitsi ka üksikisiku ja sotsiaalsete õiguste rikkumise ohuga, eelkõige tööalase ärakasutamise, ebakindlate elu- ja töötingimustega ning piiratud või puuduva juurdepääsuga sotsiaalkaitsele“⁽¹⁾.

1.2. Komitee võtab teadmiseks komisjoni seisukoha, et direktiiv jätab liikmesriikidele võimaluse kavandada oma eesmärkide saavutamiseks erinevaid lähenemisviise, lubades neil võtta arvesse tööturuga seotud riiklikke eripärasid, ebaseadusliku töötamise ja ebaseadusliku rände rolli ning rikkumiste tõsidust. Kõik liikmesriigid peavad siiski tagama, et eeskirjad annavad ebaseadusliku rände tõkestamisel ja ebaseadusliku töötamise vastu võitlemisel tulemusi⁽²⁾.

1.3. Komitee rõhutab, et kõnealuse direktiivi puudused on seotud selle tegeliku ülevõtmise ja rakendamise liikmesriikides, eelkõige on see tingitud nende määratud karistuste suurest erinevusest, mistõttu ei näi need enamikul juhtudel takistavat ebaseaduslikult riigis viibivate kolmandate riikide kodanike töölevõtmist, aga ka üldisest suutmatusest julgustada ebaseaduslikke rändajaid ametivõimudega koostööd tegema, kuna neil on õigustatud ja põhjendatud hirm oma päritoluriiki tagasisaatmise ees. Tõepoolest ei ole rändajate kaebuste esitamise mehhanismid üldiselt tõhusad, kuna puudub pidev, üksikasjalik, selgitav ja sisukas teave sihtrühma keeles, kuna kontrollide on inimressursside puudumise tõttu liiga vähe või ei ole need tõhusad või kuna liikmesriigid ei esita õigeaegselt aruandeid ega asjakohast teavet, mis võimaldaks direktiivi kohaldamist regulaarselt hinnata.

1.4. Komitee kutsub liikmesriike üles suurendama jõupingutusi direktiivi rakendamiseks ja tegema komisjoniga aktiivselt koostööd selle tõhususe tagamise nimel. Komitee toetab kindlalt komisjoni valmisolekut algatada rikkumismenetlused liikmesriikide vastu, kui nad jätkuvalt ei esita kogu asjakohast teavet direktiivist tulenevate peamiste kohustuste täitmise kohta seoses karistuste, kontrollide ja rändajate õiguste kaitsega. Komitee teeb siiski komisjonile ettepaneku uurida osana 2024. aastaks läbiviidavast direktiivi rakendamise hindamisest, milliseid karistusi saab määratleda või rakendada ettevõtjatele, kes saavad teadlikult kasu ebaseaduslikust ja kuritegelikust tegevusest.

⁽¹⁾ Teatis COM(2021) 592 final, lk 1.

⁽²⁾ COM(2021) 592 final, 1. peatükk.

1.5. Karistuste osas toetab komitee täielikult komisjoni sõnastatud kohustusi ja soovitusi liikmesriikidele. Lisaks soovib komitee

- i) liikmesriikidel uurida, kuidas kasutada kõiki direktiiviga ette nähtud karistusi, eelkõige kõiki täiendavaid haldusmeetmeid (riiklike hüvitiste saamise või riigihankemenetlustes osalemise õigusest ilmajätmine, riiklike toetuste tagasinõudmine, asutuste ajutine või alaline sulgemine või tegevusloa tühistamine). Komisjon peaks liikmesriike selles protsessis toetama;
- ii) kavandada karistused liikmesriikides nii, et need oleksid tõhusad, hoiatavad (nende summa peab ületama kasu) ja proportsionaalsed, tuginedes terviklikule ja iga liikmesriigi õigusraamistikku integreeritud lähenemisviisile. Vastu tuleks võtta karistuste ja haldusmeetmete miinimumraamistik, mis tuleb kindlaks määrata kogu Euroopa Liidu jaoks, ning iga liikmesriik võiks seda täiendada oma õigusaktidega, mis on kohandatud tema eriomasele majanduslikule ja sotsiaalsele olukorrale; sellega seoses peavad rahalised karistused olema vähemalt suuremad kui ebaseaduslikust tegevusest saadud kasu.

1.6. Seoses ebaseaduslike rändajate õiguste kaitsmiseks ette nähtud meetmetega toetab komitee komisjoni sõnastatud kohustusi ja soovitusi liikmesriikidele, esitades samas järgmised ettepanekud.

- i) Euroopa Komisjoni ja liikmesriikide vahelise koostöö osas
 - soovib komitee komisjonil tugevdada dialoogi liikmesriikidega, et tagada riiklike ametiasutuste kehtestatud haldusmeetmete võimalikult suur tõhusus.
- ii) Rändajate ja ametivõimude vahelise koostöö osas ebaseadusliku töötamise vastu võitlemisel
 - soovib komitee komisjonil ja liikmesriikidel võimaldada juurdepääs seaduslikule elamis- ja tööloale nende rändajate jaoks, kes teevad ametivõimudega koostööd ebaseaduslikult riigis viibivate kolmandate riikide töötajate tööandjate vastu, et julgustada neid aktiivsele koostööle vastuvõtva riigi ametiasutustega.
- iii) Ametiühingute, kutseliitude ja kodanikuühiskonna organisatsioonide rolli osas
 - soovib komitee komisjonil anda neile üksuste juurdepääs Euroopa Liidu eriprogrammidele, eesmärgiga toetada muu hulgas teavitamistegevust, nõustamist, pakkudes õigus- ja rahalist abi ja koolitust konkreetse vahendina, mis aitab neil selles valdkonnas oma tegevust jätkata ja täiustada;
 - nõuab komitee, et tingituna pandeemiast ja üksuste raskustest omavahendite osas vaadataks erandkorras läbi nendes eriprogrammides nõutav kaasrahastamine.
- iv) Komitee soovib liikmesriikidel
 - eraldada tööinspeksioonidele vajalikud ressursid, et nad saaksid oma ülesandeid tõhusalt täita, eelkõige tugevdades kontrolle kõige enam ohustatud sektorites;
 - kasutada kõiki vahendeid, eelkõige sotsiaalvõrgustikke ja audiovisuaalset meediat, et viia läbi teadlikkuse suurendamise ja teabekampaaniaid, mis on ühelt poolt suunatud ettevõtjatele, kes võtavad tööle kolmandatest riikidest pärit ebaseaduslikke rändajaid, andes neile teada sellega seotud riskidest, ja teiselt poolt töötajatele endile, teavitades neid mitmes keeles nende õigustest ja viisidest, kuidas nad saavad neid kasutada. Nende kampaaniate raames peaks ametiühingutel, kutseühingutel ja kodanikuühiskonna organisatsioonidel olema oma keskkond, et tagada oma sõnumite levitamine;
 - luua vihjeliin, millel sisserändajad saaksid eksploateerimistest ja muudest tööandja halvadest tavadest anonüümselt teatada.

1.7. Seoses kontrollidega toetab komitee komisjoni kohustusi ja liikmesriikidele esitatud soovitusi, tehes samas järgmised ettepanekud

i) liikmesriikidele:

- seada prioriteediks kõrge riskiga sektoritele suunatud järelevalvestrateegiad, suurendada tööinspektorite arvu ja parandada kontrollide tõhusust;
- rakendada rahvusvahelise tööorganisatsiooni (ILO) soovitusi või nõudeid tööinspektorite osakaalu kohta – üks inspektor 10 000 töötaja kohta –, eraldades tööinspeksioonidele oma ülesannete täitmiseks piisavalt inimressurse;
- täpsustada seoses inspekteerimisstrateegiaga, et kontrolle ei viida läbi koos rändeametiasutustega ja et tööinspektorid ei ole kohustatud teatama ametivõimudele võimalike ebaseaduslike rändajate olemasolust, kui see töökoha kontrolli käigus avastatakse;
- tagada liikmesriikides, kus sotsiaalpartneritel juba on kontrollides oma roll, selle rolli jätkuv täitmine;
- tagada ametiühingutele ja tööandjate organisatsioonidele võimalus inspekteerimistegevuses osaleda kooskõlas kehtivate riiklike tavadega, ent järgides ILO nõudeid eelkõige seoses teabe kogumise ja jagamisega;

ii) komisjonile:

- innustada liikmesriike omama konventsiooni nr 81 kohaselt piisavat arvu tööinspektoreid töötajate arvu suhtes 2024. aastaks, mil on kavas järgmine hindamisaruanne, ⁽³⁾ ja vastasel juhul kaaluma õigusaktide vastuvõtmist selle rahvusvahelise standardi rakendamiseks Elis;

iii) seoses Euroopa Tööjõuameti osalemisega kontrollkäikudel:

- soovitab komitee komisjonil ja liikmesriikidel Euroopa Tööjõuameti määruse sätete kohaselt kaasata seda ametit Euroopa kontrollkäikudesse rohkem, kuna on täheldatud, et Euroopa tasandil tegutseb palju ebaseaduslike võõrtöötajate värbamise ja alltöövõtuahelaid, mistõttu on vaja teostada samal tasemel kontrollkäike.

1.8. Seoses suurte teabelünkadega peab komitee väga positiivseks komisjoni initsiatiivi seada Euroopa rändevõrgustiku toel sisse infotehnoloogiline aruandlussüsteem ja andmebaas, mis võimaldab õigeaegselt hankida korrapäraselt ja võrreldavat teavet, et ületada olemasolevaid suuri raskusi. Komitee teeb siiski komisjonile ettepaneku tagada, et asjaomaste õigusaktidega keelatakse liikmesriikide immigratsiooniasutustel kasutada seda andmebaasi ebaseaduslike töötajate tuvastamiseks ja seega nende päritoluriiki tagasisaatmiseks.

2. Teatise eesmärgid

2.1. Käesolevas komitee arvamuses käsitletava komisjoni teatise eesmärk on toetada Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/52/EÜ ⁽⁴⁾ rakendamist ning see on osa uue rände- ja varjupaigaleppe üldisemast lähenemisviisist. Komisjon hindab võimalusi direktiivi tõhustamiseks, samuti edasiste meetmete vajadust.

2.2. Käsitletava teatisega täidetakse ka tööandjate karistuste direktiivi artiklis 16 sätestatud kohustust anda korrapäraselt aru Euroopa Parlamendile ja nõukogule. Teatistes tehakse kindlaks vajalikud meetmed, et tugevdada direktiivi rakendamist, keskendudes kolmele põhivaldkonnale:

- tööandjatele kohaldatavad karistused (2. peatükk);
- meetmed ebaseaduslike rändajate õiguste kaitsmiseks (3. peatükk);
- kontrollkäigud (4. peatükk);
- märkimisväärsed lüngad teabes (5. peatükk);

⁽³⁾ COM(2021) 592 final, 6. peatükk.

⁽⁴⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. juuni 2009. aasta direktiiv 2009/52/EÜ, millega sätestatakse ebaseaduslikult riigis viibivate kolmandate riikide kodanike tööandjatele kohaldatavate karistuste ja meetmete miinimumnõuded (ELT L 168, 30.6.2009, lk 24).

— ebaseadusliku töötamise vastase tegevuse tõhustamine (6. peatükk).

2.3. Käesolevas arvamuses käsitletakse iga peatükiga seotud peamisi aspekte.

3. Üldised märkused

3.1. Komitee märgib, et „[e]baseadusliku töötamise ulatust ELis on keeruline hinnata, sest tegemist on varjatud nähtusega [—]. Märgid osutavad sellele, et ebaseaduslike rändajate ebaseaduslik töötamine on ulatuslikum seal, kus mitteametliku majandustegevuse osatähtsus on suur. Kui mitteametliku tööhõive osakaaluks kogu ELi tööhõives on hinnatud keskmiselt 16,8 %, siis ebaseaduslike rändajate ebaseadusliku töötamise ulatust, eriti selle soolisi ja lastega seotud aspekte, on üha raskem mõõta, kuna ebaseaduslikku rännet on jätkuvalt keeruline hinnata“⁽⁵⁾. Ebaseadusliku töö olemus ja ulatus on liikmesriigiti erinev. Ajakohaste ja täpsete andmete parem kättesaadavus on üks peamisi vajakajäämisi selle probleemi paremal mõistmisel ja lahendamisel.

3.2. Komitee nõustub komisjoni arvamusega, et „sageli kasutatakse dokumentideta töötajate tööle võtmiseks keerukaid töösuhteid, sealhulgas alltöövõttu, värbajaid ja rendiagentuure, samuti veebiplatvorme, mis pakuvad lühiajalist tööd (nt toidu kätetoimetamist, transporditeenuseid), mis teeb ebaseaduslikke rändajaid tööle võtvate tööandjate kindlaks tegemise raskemaks. Sellisel juhul peaks rändajaid kaitsma kogu tööandjate ahela vastutus, eriti neis sektorites, kus allhange on laialt levinud, nagu ehitus, ent ka hiljuti tekkinud veebiplatvormi põhine töö“⁽⁶⁾.

3.3. Komitee rõhutab, et mõnel juhul võib inimõiguste ja õigusriigi põhimõtte äärmuslik ja pikaajaline rikkumine olla seotud muude kuritegude ja riigi hooletusega, nagu on märgitud Euroopa Inimõiguste Kohtu 2017. aasta pöördelises otsuses, milles tunnistati sunniviisilise tööna võõrtöötajate ränki tööalase ärakasutamise vorme Nea Manolada maasikapõldudel Kreekas, märkides, et tööalane ärakasutamine on üks inimkaubanduse aspekte⁽⁷⁾.

3.4. Komitee on varem vastu võetud arvamustes rõhutanud vajadust meetmete järele, mis võimaldavad luua tingimused nii seaduslikuks sisserändeks kui ka seadustamata sisserände põhjuste kõrvaldamiseks. Omaalgatuslikus arvamuses direktiivi ettepaneku kohta, mis käsitleb karistusi ebaseaduslikult riigis viibivate kolmandate riikide kodanike tööandjatele, väljendas komitee kahtlusi „direktiivi ettepaneku sisu, ettepaneku ajastuse ja õigusakti ettepanekute järjekorra suhtes“ ning lisaks rõhutas „direktiivi tõhusa rakendamise tähtsust liikmesriikides, sest nende ülesanne ei ole kerge. Esiteks ei ole järelevalveasutustel piisavalt kvalifitseeritud personali, teiseks esineb raskusi kohustuste jagamisel asjaomaste asutuste vahel ning kolmandaks on järelevalvet vajavaid ettevõtteid palju“, järeldades, et „[d]irektiivi tugevus peaks seisnema selle tegelikus rakendamises“.

3.5. Vaatamata teatistes esitatud positiivsetele aspektidele kahtleb komitee kaksteist aastat pärast direktiivi jõustumist tõsiselt, kas selle näol on meil õige vahend, et võidelda ebaseaduslike võõrtöötajate ärakasutamise vastu ja seadustada nende seisund vastuvõtvates riikides.

3.6. Komitee leiab ka, et tööandjate karistuste direktiivist üksi ei piisa seaduslike rändekanalite edendamiseks ja ebaseadusliku sisserände lõpetamiseks. Vaja on terviklikumat lähenemisviisi, mis seoks omavahel ELi erinevad seaduslikku rännet käsitlevad sätted ja riiklikud jõupingutused deklareerimata töö vastu võitlemisel. Tuleks hoolitseda selle eest, et ettevõtjatel oleks lihtsam nõuetekohaselt seadustatud rändajaid tööle võtta, pakkudes lihtsamaid ja selgemaid eeskirju, mis ei ole liiga bürookraatlikud.

4. Tööandjatele kohaldatavaid karistusi puudutavad märkused

4.1. Komitee peab väga oluliseks, et direktiivis nähakse ette tõhusate, proportsionaalsete ja hoiatavate rahaliste ja kriminaalkaristuste määramine, et vähendada tööandjate stiimuleid võtta tööle ebaseaduslikke rändajaid. Karistused peaksid suuresti ületama ebaseaduslike rändajate töölevõtmisega kaasnevat majanduslikku kasu⁽⁸⁾.

⁽⁵⁾ COM(2021) 592 final, sissejuhatus.

⁽⁶⁾ COM(2021) 592 final, punkt 2.3.

⁽⁷⁾ Kohtuasi Chowdury jt vs. Kreeka. Kohutavad elu- ja töötingimused Manoladas pälvistid tähelepanu 2013. aastal, kui valvurid avasid tule ning vigastasid tõsiselt 30 Bangladeshhi töötajat, kes nõudsid neile ettenähtud palga väljamaksmist.

⁽⁸⁾ COM(2021) 592 final, punkt 2.

4.2. Komitee juhib tähelepanu asjaolule, et direktiivis nähakse ette ka täiendavaid haldusmeetmeid, nagu riiklike hüvitiste saamise või riigihankemenetlustes osalemise õigusest ilmajätmine, riiklike toetuste tagasinõudmine, asutuste ajutine või alaline sulgemine või tegevusloa tühistamine. Kahjuks kasutatakse neid meetmeid endiselt liiga vähe, hoolimata sellest, et nendega on võimalik heidutada tööandjaid palkamast ebaseaduslikke rändajaid ⁽⁹⁾.

4.3. Rahaliste ja kriminaalkaristuste suuruse osas on liikmesriikide vahel olulisi erinevusi: näiteks jääb rahaline karistus 3 000 ja 43 000 euro vahele ning vanglakaristus 8 päeva ja 12 aasta vahele ⁽¹⁰⁾. Siiski oleks hea omada ülevaadet liikmesriikides kohaldatavatest erinevatest karistustest.

4.4. Komitee toonitab, et rangema karistussüsteemiga liikmesriigid leiavad, et suuremad rahalised karistused on hea heidutusvahend, hoidmaks ära ebaseaduslikku töölevõtmist, samal ajal kui liikmesriigid, kes kohaldavad leebemaid karistusi või kus karistada saamise riski peetakse ebaseaduslikust töölevõtmisest saadava potentsiaalse kasuga võrreldes väikeseks, peavad karistusi ebapiisavaks heidutusvahendiks. On tähelepanuväärne, et 11 liikmesriiki on pärast 2014. aastat oma õigusakte muutnud, et suurendada määratavat rahatrahvi ⁽¹¹⁾.

4.5. Kuigi komitee mõistab teatisest, et erinevused liikmesriikides kohaldatavate rahatrahvide suuruses on põhjustatud mitmesugustest teguritest, nagu majanduslik olukord ja miinimumpalga suurus liikmesriigis, ei saa see asjaolu õigustada mitteheidutavate karistuste olemasolu.

4.6. Komitee peab vastuvõetamatuks, et jätkuvalt esineb suuri lünki liikmesriikide esitatud andmetes tööandjate suhtes kriminaalkaristuste kohaldamise ja algatatud menetluste arvu kohta. Olemasolevad tõendid on siiski juba piisavad näitamaks, et direktiivil on olnud piiratud mõju ebaseadusliku töölevõtmise heidutamisel karistuste abil, mistõttu taunib komitee tuliselts asjaolu, et ikka veel ei ole õnnestunud luua tõhusat raamistikku tõhusate, proportsionaalsete ja hoiatavate karistuste kohaldamiseks kõikjal ELi ⁽¹²⁾ s.

4.7. Komitee märgib ja toonitab, et ametiühinguid ja vabariühendusi esindavate sidusrühmade tagasisidest, mis koguti sel teemal korraldatud suunatud konsultatsioonide käigus, ilmneb, et kuritarvitavatele tööandjatele kohaldatavad karistused tunduvad olevat väiksemad kui kasu, mis saadakse deklareerimata töö ja sotsiaalse dumpinguga ⁽¹³⁾. Samas leiavad tööandjad, et karistused on piisavalt karmid ning oluline on parandada nende tõhusat ja proportsionaalset kohaldamist direktiivi rakendamise raames igas liikmesriigis.

5. Ebaseaduslike rändajate õiguste kaitsmiseks võetavaid meetmeid puudutavad märkused

5.1. Direktiivi artikli 6 lõikega 2 ja artikliga 13 on antud ebaseaduslikele rändajatele hulk õigusi, kandmaks hoolt selle eest, et neile antaks piisavalt teavet ja et nad saaksid esitada kaebuse tööõiguse rikkumiste korral ja nõuda saamata jäänud töötasu maksmist. Need on põhisätted rändajate kaitsmiseks ärakasutamise ja kuritarvitamise ohu eest ⁽¹⁴⁾.

5.2. Komitee võtab teadmiseks Euroopa Komisjoni seisukohad ja analüüsid selles valdkonnas ning toetab neid, eelkõige seoses järgmisega:

- i) direktiivi kaitsvate elementide rakendamisel tuleb teha veel jõupingutusi, eriti mis puudutab juurdepääsu teabele ja õigusemõistmisele, maksmata jäänud töötasu väljamaksmist ning ajutiste elamislubade andmist ⁽¹⁵⁾;
- ii) enamik liikmesriike annab töötajate õiguste kohta üksnes üldist teavet, andmata suunatud teavet, mis on asjakohane ebaseaduslike võõrtöötajate konkreetset olukorda arvesse võttes;

⁽⁹⁾ COM(2021) 592 final, punkt 2.3.

⁽¹⁰⁾ COM(2021) 592 final, punktid 2.1 ja 2.2.

⁽¹¹⁾ COM(2021) 592 final, punkt 2.1.

⁽¹²⁾ COM(2021) 592 final, punkt 2.2.

⁽¹³⁾ COM(2021) 592 final, punkt 2.2.

⁽¹⁴⁾ COM(2021) 592 final, punkt 3.

⁽¹⁵⁾ COM(2021) 592 final, punkt 3.

- iii) kaebuste esitamise lihtsustamiseks on väga oluline avaliku sektori asutuste koostöö sotsiaalpartnerite ja vabaihendustega, kellel on sageli otsene kontakt töötajatega ning kes saavad suurendada teadlikkust, teavitada rändajaid nende õigustest, suurendada vastastikust usaldust ning aidata töötajatel ära tunda deklareerimata töö ja tööalase ärakasutamise olukordi, et nad saaksid esitada kaebuse. Sotsiaalpartnerite ja vabaihenduste roll on samavõrd tähtis ka selleks, et lihtsustada kaebuste esitamist ja paljastada ärakasutamine ning vähendada rändajate hirmu selle ees, et nende suhtes algatatakse tagasisaatmismenetlus, kui rändeasutus nad avastab. Enamiku liikmesriikide õiguses on antud nendele sidusrühmadele, eelkõige ametiühingutele, riiklikus mehhanismis tähtis roll, et lihtsustada kaebuste esitamist ⁽¹⁶⁾;
- iv) tööalase ärakasutamisega kokku puutunud ebaseaduslikel rändajatel on raskusi elamisloa menetlusele ligipääsemisel või selle loa saamise tingimuste täitmisel. Sidusrühmad andsid teada, et ohvritel puudub juurdepääs loa kättesaadavuse ja taotlemise alasele teabele ja õigusnõustamisele, samuti teabele, et loa andmine on sageli seotud kriminaalsüüdistuse esitamisega konkreetsele tööandjale ning et loa saamise tingimuseks on ohvri osalemine kriminaalmenetluses, ehkki direktiivis seda ei nõuta ⁽¹⁷⁾;
- v) Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet (FRA) on näidanud, et mõnes liikmesriigis ei kasuta ebaseaduslikud rändajad olemasolevat kaebuste esitamise süsteemi. Sellel võib olla mitu põhjust: näiteks puudub töötajatel stiimul probleemist teada anda; piiratud teave töötajate õiguste ja olemasoleva kaebuste esitamise mehhanismi kohta; majanduslikud tõkked, nagu liikmemaks ametiühingutes, mis abistavad vaid oma liikmeid, ning eeskätt hirm avastamise, kinnipidamise ja tagasisaatmise ees ⁽¹⁸⁾;
- vi) direktiivi kaitsemeetmete edendamisel ja rakendamisel ning nende meetmete paremal jõudmisel võimalikult paljude ebaseaduslike rändajateni mängivad keskset rolli ka sotsiaalpartnerid ja vabaihendused. Komisjon tugevdab dialoogi dokumentideta töötajaid esindavate sotsiaalpartnerite ja vabaihendustega ning suhtleb nende meetmete arendamisel deklareerimata töö vastase Euroopa platvormiga.

5.3. Komitee märgib, et isegi kui ametiühingud, kodanikuühiskonna organisatsioonid ja ametivõimud on ebaseaduslikke võõrtöötajaid nende õigustest teavitatud, võib päritoluriiki tagasipöördumiskorralduse saamise, sissetuleku kaotamise või mõnel juhul tööandja kättemaksu oht heidutada neid esitamast tööandja suhtes kaebust maksmata jäänud töötasu väljanõudmiseks või võimaliku ärakasutamise hukkamõistmiseks.

6. Kontrollkäike puudutavad märkused

6.1. Komitee jagab komisjoni seisukohta, et kontrollkäigud on ebaseaduslikke rändajaid värbavate tööandjate ja ärakasutamise olukordade tuvastamisel kõige olulisem vahend. Nende põhjal saab tööandjaid vastutusele võtta ja karistada ning kehtestada vajalikud meetmed, et kaitsta ebaseaduslikke võõrtöötajaid, keda ära kasutatakse. Direktiivi artikli 13 lõike 1 kohaselt peavad liikmesriigid tagama tõhusad ja piisavad kontrollkäigud (mis põhinevad riskihindamisel, mille käigus selgitatakse välja kõige suurema riskiga tegevusvaldkonnad), ilma milleta ei ole võimalik saavutada tööandjate karistuste direktiivi eesmärke ⁽¹⁹⁾. Komitee rõhutab samuti, et lisaks tõhusate kontrollkäikude tagamisele tuleb tegeleda ka muude probleemidega, mis on seotud ebaseaduslikult riigis viibivate kolmandate riikide kodanike töölevõtmisega.

6.2. Komitee on üllatunud, et teatistes ei viidata üldse ei Euroopa Tööjõuametile ega selle osalemisele Euroopa kontrollides, kuna on hästi teada, et paljud ebaseaduslike võõrtöötajate töölevõtmise ja alltöövõtu ahelad tegutsevad Euroopa tasandil, mistõttu on vaja teha kontrollitoiminguid samal tasandil. Komitee toonitab vajadust see olukord kiiresti parandada.

⁽¹⁶⁾ COM(2021) 592 final, punkt 3.2.

⁽¹⁷⁾ COM(2021) 592 final, punkt 3.2.

⁽¹⁸⁾ COM(2021) 592 final, punkt 3.2.

⁽¹⁹⁾ COM(2021) 592 final, punkt 4.1.

6.3. Komitee toetab täielikult komisjoni järeldusi kontrollide kohta, eelkõige seoses järgnevaga:

- i) praeguses süsteemis tehtavate kontrollkäikude arv tõenäoliselt ei heiduta tööandjaid võtmast tööle ebaseaduslikke rändajaid. Tööandjate osakaal kontrollitavates sektorites on enamasti väga väike, mistõttu tööandjad võivad leida, et rändajate ebaseadusliku töölevõtmisega kaasnevad majanduslikud eelised on suuremad kui tõenäosus, et nad kontrollkäikude tegemisel avastatakse⁽²⁰⁾;
- ii) liikmesriigid ja muud sidusrühmad juhivad tähelepanu sellele, et tööinspeksioonidel sageli napib töötajaid ja vahendeid, mis mõjutab tehtavate kontrollkäikude arvu ja sagedust⁽²¹⁾;
- iii) sidusrühmad pooldavad ideed rajada tööinspeksiooni kontrollide ja õiguskaitsse-/rändealaste kontrollide vahele nn tule müür, mis tagab, et kontrollkäikude käigus avastatud ebaseaduslikud rändajad ei suunata tagasisaatmismenetluse jaoks sisserändeasutusse⁽²²⁾.

6.4. Seda silmas pidades peab komitee lubamatuks, et mitmes liikmesriigis tehtud kontrollkäigud ei keskendu suure riskiga sektoritele – selline olukord ei vasta direktiivi nõuetele⁽²³⁾. Enamikus liikmesriikides on peamised suure riskiga sektorid põllumajandus, ehitus, tootmine, koduhooldusteenused ja sotsiaalabi, majutus ja toitlustus.

6.5. Komitee juhib tähelepanu Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti täheldatud olukorrale, et kui kontrollkäike korraldavad ühiselt tööinspeksioonid ja inimkaubandusevastased üksused või muud spetsiaalsed üksused, kelle töötajaid on koolitatud avastama tööalast ärakasutamist, võivad kontrollkäigud aidata kindlaks teha rändajad, kes on tööalase ärakasutamise või inimkaubanduse ohvrid⁽²⁴⁾.

6.6. Seoses Põhiõiguste Ameti arvamusega märgib komitee siiski, et sidusrühmad ja kohapeal töötavad isikud on täheldanud, et töötajad, keda ära kasutatakse, ei julge kontrollkäikude ajal oma olukorrast teada anda, kuna valitseb oht, et nad peetakse kinni ja saadetakse tagasi, eriti kui kontrollkäiku viivad läbi ühiselt tööinspeksioon ja politsei või sisserändeasutus.

7. Märkimisväärseid lünki teabes puudutavad märkused

7.1. Direktiivis on sätestatud, et liikmesriigid peavad edastama komisjonile igal aastal teabe kontrollkäikude arvu ja tulemuste, tööandjate poolt välja makstud maksmata jäänud töötasu, muude kohaldatud meetmete ja kaebuste esitamise lihtsustamise kohta. See teave on oluline, et hinnata direktiivi meetmete rakendamist ja tagajärgi. Paraku esitavad liikmesriigid väga piiratud ja ebaühtlast teavet, mistõttu esineb andmetes kontrollkäikude ja nende tulemuste kohta suuri lünki⁽²⁵⁾.

7.2. Usaldusväärse ja täieliku teabe puudumise tõttu on keeruline lõplikult hinnata, kas direktiivil on olnud mõju ebaseadusliku töötamise tõkestamisel ja selle nähtuse vähendamisel ning kas liikmesriikides rakendatavad kriminaalkaristused on tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad. Parem teabe kogumine suurendaks jõustamisstrateegia tõhusust nii liikmesriigi kui ka ELi tasandil⁽²⁶⁾.

7.3. Komitee kiidab heaks asjaolu, et komisjoni initsiatiivi seada Euroopa rändevõrgustiku toel sisse infotehnoloogiline aruandlussüsteem ja andmebaas, mis võimaldab õigeaegselt hankida korrapärast ja võrreldavat teavet⁽²⁷⁾. Euroopa rändevõrgustik võib samuti olla kasulik vahend vastastikuse õppe võimaluste korraldamiseks ja tavade vahetamiseks liikmesriikide ja asjaomaste sidusrühmade vahel.

⁽²⁰⁾ COM(2021) 592 final, punkt 4.1.

⁽²¹⁾ COM(2021) 592 final, punkt 4.1.

⁽²²⁾ COM(2021) 592 final, punkt 4.1.

⁽²³⁾ COM(2021) 592 final, punkt 4.1.

⁽²⁴⁾ COM(2021) 592 final, punkt 4.1.

⁽²⁵⁾ COM(2021) 592 final, punkt 5.

⁽²⁶⁾ COM(2021) 592 final, punkt 5.

⁽²⁷⁾ COM(2021) 592 final, punkt 5.

7.4. Komitee leiab, et see andmebaas peab olema kooskõlas isikuandmete kaitse üldmääruse sätetega ning et liikmesriikide sisserändeasutustel ei tohiks olla võimalik kasutada seda ebaseaduslike töötajate tuvastamiseks ega seejärel nende päritoluriiki tagasisaatmiseks.

8. Ebaseadusliku töötamise vastase tegevuse tõhustamist puudutavad märkused

8.1. Komitee toetab täielikult komisjoni järgmisi seisukohti ja kavatsusi, mis on esitatud arvamuse aluseks olevas teatises.

8.1.1. Võitluseks ebaseadusliku rändega peab Euroopa Liit tegelema kõigi selle nähtuse tahkudega, rakendades terviklikku lähenemisviisi, nagu on märgitud uues rände- ja varjupaigaleppes. Lisaks sellele, et EL peab käsitlema rände algpõhjuseid, taaselavdama partnerluses kolmandate riikidega võitluse inimsugeldajate vastu ja kiirendama seaduslike ELi sisserändamise võimaluste avamist, peab EL tõhustama võitlust ebaseadusliku töötamise vastu, sest see on ebaseadusliku rände tõukejõud ning ärakasutamise ja kuritarvitamise allikas. Selleks on vaja jõuda selleni, et direktiivi – kõige võimsamat meie käsutuses olevat vahendit, mille potentsiaal tuleb alles täielikult ära kasutada – rakendatakse ja kohaldatakse tõhusamalt ⁽²⁸⁾.

8.1.2. Toetades liikmesriike nende rakendamisalastes jõupingutustes, jälgib komisjon pidevalt ka direktiivi rakendamist ja eelkõige püüab tagada direktiivi tõhusa järgimise. Pärast käsitletava teatise vastuvõtmist võtab komisjon ühendust nende asjaomaste asutustega, et saada lisateavet selle kohta, kuidas täidetakse direktiivist tulenevaid peamisi kohustusi, mis on seotud karistuste, kontrollkäikude ja rändajate õiguste kaitsmisega, ning et teha kindlaks võimalikud lahendused. Vajaduse korral algatab komisjon rikkumismenetluse ⁽²⁹⁾.

8.1.3. Komisjon viib 2022. aasta lõpuks ellu teatises esitatud meetmed ja annab järgmises rakendamisaruanDES, mis tuleb esitada hiljemalt 2024. aastal, saavutatud tulemustest teada. Seejärel kaalub komisjon, kas kehtivat õigusraamistikku on vaja muuta, võttes arvesse teatises esitatud soovitude põhjal tehtud edusamme, uuendatud jõupingutusi direktiivi rakendamisel ja järgimise tagamisel ning võimalikku arengut ebaseadusliku töötamise valdkonnas, samuti seda, kas tööandjate karistuste direktiiv sobib endiselt sellele probleemile reageerimiseks ⁽³⁰⁾.

Brüssel, 23. märts 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽²⁸⁾ COM(2021) 592 final, punkt 6.

⁽²⁹⁾ COM(2021) 592 final, punkt 6.

⁽³⁰⁾ COM(2021) 592 final, punkt 6.

LISA

Arutelu käigus lükati tagasi järgmine muudatusettepanek, mis kogus hääletamisel siiski vähemalt veerandi häältest (kodukorra artikli 59 lõige 3).

MUUDATUSETTEPANEK 5**SOC/705. Karistused ebaseaduslikult riigis viibivate kolmandate riikide kodanike tööandjatele****Punkti 1.7 alapunkti i kolmas taane**

Muuta järgmiselt:

Sektsiooni arvamus	Muudatusettepanek
<p>— täpsustada seoses inspekteerimisstrateegiaga, et kontrole ei viida läbi koos rändeametiasutustega ja et tööinspektorid ei ole kohustatud teatama ametivõimudele võimalike ebaseaduslike rändajate olemasolust, kui see töökoha kontrolli käigus avastatakse;</p>	<p>— kutsuda üles selgitama tööinspeksioonide kontrollistrateegiat ja nende ametialast vastutust ebaseaduslike rändajate tuvastamisel. Komitee märgib, et tööinspeksioonid ja rändesutused teevad sisserände-eeskirjade jõustamiseks sageli ühiseid kontrollkäike. Tuleks tunnistada, et sellised kontrollkäigud võivad heidutada ärakasutatud töötajaid kontrolli käigus oma kogemustest teatamast. Seepärast soovib komitee tööinspeksioonide strateegia ja nende õiguslike kohustuste selget määratlemist;</p>

Motivatsioon

Muudatusettepaneku eesmärk on selgitada tööinspektorite rolli nende ametikohustuste raames ja juhtida tähelepanu sellele, et neil on kohustus teatada ametiasutustele ebaseaduslikest rändajatest, kui neid kontrollitud töökohtades leitakse, kuid samas tunnistatakse ka, et ühiskontrollid võivad heidutada ärakasutatud töötajaid oma kogemustest kontrolli käigus teatamast. Väga soovitatav on selgitada tööinspektorite strateegiat.

Hääletuse tulemus

Poolt: 48

Vastu: 70

Erapooletuid: 16